Biró Z. Zoltán

Lokális fejlesztési projektek társadalmi beágyazottsága

Mit jelent a társadalmi beágyazottság?

A lokális fejlesztési projektek társadalmi beágyazottsága azt jelenti, hogy az adott társadalmi közeg megismeri, elfogadja és támogatja a tervezett fejlesztési elképzelést. A társadalmi beágyazottság egy folyamat, ami a konkrét projektötlet megszületésétől kezdődik és a konkrét megvalósítási munkálatok lezárulta után is tart.

Miért fontos a társadalmi beágyazottság?

Térségünkben az utóbbi két és fél évtizedben számos kisebb-nagyobb helyi fejlesztési projekt került sikeres kivitelezésre. Sikeres kivitelezés alatt itt azt értjük, hogy sikerült megvalósítani az adott projektben foglalt beruházásokat: megépült egy járda, megvalósult a helyi vezetékes víz és csatornarendszer, lezárult egy parkosítási beruházás, megépült egy új épület, elkészült egy helyi fejlesztési stratégia, egy helyi civil szervezet eszközvásárlási támogatást kapott, megrendezésre került egy lokális rendezvény, stb.

A konkrét eredmények fontosságát nem vitatva tény, hogy a társadalmi beágyazottság kérdése mind a mai napig nem jelent meg megoldandó kérdésként sem a projektek tervezési, sem pedig azok kivitelezési szakaszában. A projektgazdák természetesnek tekintették azt a folyamatot, hogy a helyi társadalom saját magától kell megismerje és elfogadja ezeket az eredményeket.

Igen jelentős tény, hogy minden egyes projekt változást generál a helyi társadalom életében. A projekt eredményétől függően egy adott szolgáltatást más formában tudunk igénybe venni, egy adott tér új vagy más funkciót kap, megváltozik a falukép, új funkciókkal bővül egy meglévő szervezet. A változások természetesen több szinten is befolyásolják a helyi társadalmat:

- A változásokhoz való alkalmazkodás: minden változás elindít egy alkalmazkodási folyamatot, amely lokális léptékben (de nagyobb léptékben is) különböző értelmezési gyakorlatok elindulását jelenti. A helyi társadalom értelmezéseket gyárt és ütköztet, amely során a projekteredmények fokozatosan beépülnek a helyi társadalom életébe.

- A változásokhoz kapcsolódó értékelések: a helyi életvitelbe való bármilyen apró változásokhoz való alkalmazkodás az értelmezéseken belül értelemszerűen értékelést is tartalmaz. Az értékelések dominánsan negatív vagy pozitív előjelet kapnak, nagyon ritka az olyan változás, amely közömbösséget vált ki a helyi társadalomból. Természetesen az értékelések nem egységesek, egyes társadalmi csoportok, személyek véleménye között jelentős eltérések mutatkozhatnak, amelyek kisebb-nagyobb helyi konfliktusokat is eredményezhetnek.

A társadalmi beágyazottság egyik legfontosabb eredménye, hogy irányt mutat a változásokhoz való alkalmazkodásban, a változásokkal kapcsolatos értékelések kialakulásában még azelőtt, hogy a helyi társadalom az alkalmazkodási és értékelési folyamatot saját magától elindítaná.

Hogyan valósítható meg a projektek társadalmi beágyazottsága?

A helyi léptékű fejlesztési projektek társadalmi beágyazottságának megvalósítása több lépcsőben kell megvalósuljon. Az alábbiakban vázlatosan bemutatjuk azokat a pontokat, ahol a társadalmi beágyazottság kiépítésére lehetőség kínálkozik. Fontosnak tartjuk leszögezni, hogy a társadalmi beágyazottság megvalósulásában kiemelkedő szerepet kell kapjon egy vagy több olyan személy, aki jól ismeri az adott projektet és a helyi társadalmat. Szükség esetén javasolt külső szakemberek bevonása is, annak érdekében, hogy a társadalmi beágyazottság kialakításában ötletekkel és technikákkal segítse a helyiek munkáját. Egy külső szakértő azonban nem kell ezen folyamat kiemelt szereplője legyen.

A társadalmi beágyazottság kiépítésének lépcsőfokai:

- Lokális társadalomismeret: már a projekt tervezési szakaszában alaposan át kell gondolni azt a kérdést, hogy a projekt által generált változás a helyi társadalom milyen rétegeit fogja érinteni. Magától értetődik, hogy minden projekt szól valakinek, azaz egy adott társadalmi réteget inkább érint, mint a többit. Ebből kifolyólag szükséges választ találni az olyan kérdésekre, mint: Szükség van-e az adott projekt várható eredményeire? Hogyan fogja értékelni a helyi társadalom (vagy a megcélzott társadalmi réteg) a projekt által generált változásokat? Amennyiben ismerjük a kérdéseinkre adható válaszokat, akkor szükség esetén még módosíthatunk a

tervezett projekten annak érdekében, hogy a várható eredmények minél pozitívabb társadalmi fogadtatásra találjanak.

- A projekthez kapcsolódó helyi ismeretek: a korábbi ponthoz hasonlóan, már a projekt tervezési fázisában szükség van arra, hogy a projekthez kapcsolódó helyi ismereteket begyűjtsük és elemezzük. Ezáltal választ kapatunk a következő kérdésekre: Mekkora populációt fog közvetlenül érinteni a projekt eredménye? Milyen más, hasonló vagy kapcsolódó tevékenységek zajlanak a településen? Melyek azok a tényezők, amelyek akadályozhatják vagy segítik a projekt megvalósulását és/vagy működését?
- Az adott fejlesztési projekt ismertsége: a helyi társadalom, vagy legalább a tervezett projekt célközönsége már a konkrét kivitelezés előtt tudomást kell szerezzen a projekt céljairól és várható eredményeiről. Ugyanakkor fontos, hogy a projekttel kapcsolatos információk folyamatosan, időről időre eljussanak a célközönséghez, hogy a helyi társadalom érezze, hogy a fejlesztés az ők érdekükben történik és a projekt kivitelezői számára nem jelentéktelen az, hogy a célközönség mit gondol az adott fejlesztéssel kapcsolatban.
- Társadalmi részvétel biztosítása a projekt kivitelezése és vagy működtetése alatt: nyilvánvaló tény, hogy egy projektnek mindig van egy tulajdonosa, egy gazdája (egy személy, egy csoport vagy egy szervezet), azonban ez nem zárja ki azt a tényt, hogy bekapcsolódjanak külső, érdeklődést mutató személyek is. Kiemelten fontos ez lokális léptékű projektek esetében. A projekt működtetőinek a feladata, hogy megtalálják és felkínálják azokat a kapcsolódási lehetőségeket, amelyek konstruktívan tudnak hozzájárulni a projekt sikerességéhez. A társadalmi részvétel kialakításának fontos előfeltétele a rendszeres és valósághű tájékoztatás.

Mi történik a projekt lezárulta után?

Térségünkben jelenleg még kevés példa van arra, hogy egy adott projekt adminisztratív lezárása után is foglalkozzanak az adott helyi fejlesztési programmal. A projekt eredményei ugyanis nem kizárólag a tervezés időszakában elképzelt megvalósítások lehetnek, hanem a projekt által generált változás folyamatának helyes menedzsmentje is számos kisebb-nagyobb további eredményt hozhat. A projekt működtetőinek a feladata, hogy mérlegeljék azt a tényt, hogy a

projekt által megváltoztatott helyzet még milyen további eredményeket hozhat és ezt milyen eszközökkel lehet elérni. Természetesen szükség esetén szükség lehet külső szakértő segítségére is.

Milyen eredményeket érhetünk el a társadalmi beágyazottság megvalósításával?

Általánosságban azt lehet mondani, hogy a társadalmi beágyazottság révén az egyes projektek eredményei az adott társadalmi közeg szerves részévé válnak, beépülnek és fontos (esetleg meghatározó) elemei lesznek az adott társadalomnak, létük magától értetődővé (esetleg szükségessé) válik, a helyi társadalom akár saját erőforrásait is mozgósítja a változás által generált helyzet fenntartására.

Az általános megfogalmazás után nézzük meg, hogy a társadalmi beágyazottság milyen konkrét területeken gyakorol hatást a projekt sikerességére és a helyi társadalom működésére:

- A projektek eredményességének növekedése: a társadalmi beágyazottság minél teljesebb fokának elérése értelemszerűen növeli a projektek eredményességét két téren is: a tervezett eredmények megvalósításának terén és a projekt lezárását követően a megváltozott helyzetből fakadó további eredmények megvalósulása terén is.

- A társadalom hatékonyabb működésének elősegítése: a projekt konkrét eredményei már önmagukban is hozzájárulnak a társadalom hatékonyabb működéséhez, de a megfelelően beágyazott projekt a minőségileg hatékonyabb működésre szolgáltat pozitív példát.

- A projekt alapú fejlesztési gyakorlatba vetett hit növekedése: elvileg minden egyes projekt hozzájárul ahhoz, hogy fokozatosan növekedjen azok száma, akik a projekt alapú fejlesztési gyakorlat megvalósításában aktív szerepet játszanak. Emellett a társadalmi beágyazottság példaértékű fejlesztési gyakorlat lehet más, a helyi fejlesztésben aktív szerepet játszó aktorok számára is.

- A társadalmi részvétel fokozatos növekedése: az utóbbi két évtized fejlesztési gyakorlata nem fektetett hangsúlyt a társadalmi részvétel fontosságára. A társadalmi részvétel projektek eredményességére gyakorolt pozitív hatása azonban megkérdőjelezhetetlen. Ebből kifolyólag a társadalmi részvételi hajlandóság növekedése nem csak az adott projekt

eredményességére van hatással, hanem további fejlesztési elképzelések megvalósításában is szerepet fog játszani.

- A lokális projektosztály kialakulása, projektek számának növekedése: a sikeresen kivitelezett projektek két további téren is elő tudják segíteni a lokális fejlesztési folyamatokat. Egyrészt fokozatosan ki tud alakulni a projektek megszerzéséért és menedzseléséért felelős személyek köre, akik a munkájukból kifolyólag egyre nagyobb társadalmi elismertségre tesznek szert. A társadalmi támogatottság, azaz a megszerzett státus további gyakorlásának lehetősége projektek számbeli növekedésére van hatással.